

Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Eğitime İlişkin Öz Değerlendirmelerinin İncelenmesi

Examination of Pre-Service Teachers' Self-Assessments Regarding Multicultural Education

Bahar Özet¹
Tringa Shpendi Şirin²
Neşe Duran³

Öz

Çokkültürlülük, farklı kimliklerin bir arada varlığını kabul eden ve farklılıklara saygıyı esas alan bir anlayış olarak günümüzde önem kazanmaktadır. Eğitimde çokkültürlülük, bireysel farklılıkların gözetilmesini, kapsayıcı öğretim stratejilerinin uygulanmasını ve kültürel farklılıklara duyarlı öğrenme ortamlarının oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik öz değerlendirmelerini incelemek ve çokkültürlü bir eğitim ortamında ders içeriği, planı ve öğretim teknikleri hazırlarken önem verdikleri hususları ortaya koymaktır. Yapılan araştırmada 2023-2024 akademik yılında İstanbul'da bulunan dört özel üniversitenin lisans son sınıfında öğrenim gören 133 kadın okul öncesi öğretmen adayı uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Araştırma, karma yöntem desenlerinden eş zamanlı üçgenleme yaklaşımıyla yürütülmüştür. Veri toplama sürecinde "Kişisel Bilgi Formu", Büyükaşahin-Çevik, Güzel-Yüce ve Yavuz tarafından geliştirilen "Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği" ve "Çokkültürlü Eğitim ile İlgili Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kullanılmıştır. Nicel veriler SPSS 27 programı ile analiz edilmiş, nitel veriler ise içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Nicel bulgular, kitap okuma durumuna göre tutum boyutunda anlamlı farklılıklar olduğunu, ancak bilgi ve öğretim süreci boyutlarında farklılık bulunmadığını göstermiştir. Nitel bulgular, öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitim ortamlarında sınıf dışı etkinliklerin çeşitlendirilmesine, bireysel ve grupla öğretim tekniklerinin birlikte kullanımına, farklı kültürlere hitap eden materyallerin ders içeriklerine dâhil edilmesine ve değerler eğitiminin önemine dikkat ettiklerini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlülük, çokkültürlü eğitim, kültürel çeşitlilik, öğretim teknikleri.

Abstract

Multiculturalism, which embraces the coexistence of diverse identities and emphasizes respect for difference, is becoming increasingly important in contemporary societies. In educational contexts, multiculturalism necessitates the consideration of individual differences, the implementation of inclusive teaching strategies, and the creation of culturally responsive learning environments. Against this background, the aim present study is to examine teacher candidates' self-assessments regarding multicultural education and to identify the aspects they prioritize when preparing lesson content, plans, and teaching techniques for a multicultural classroom environment. In the study, 133 female early childhood teacher candidates who were studying in the final year of their undergraduate studies at four private universities in Istanbul in the 2023-2024 academic year were selected using the convenience sampling method. The study was conducted through the concurrent triangulation design, one of the mixed methods of approaches. Data were collected using the "Personal Information Form," the "Culturally Responsive Teacher Candidates Self-Assessment Scale" developed by Büyükaşahin-Çevik, Güzel-Yüce, and Yavuz, and the "Semi-Structured Interview Form on Multicultural Education." Quantitative data were analyzed using SPSS 27, while qualitative data were evaluated through content analysis. Quantitative findings indicated significant differences in the attitude dimension according to participants' book-reading status on multicultural education, while no significant differences were found in the knowledge and instructional process dimensions. Qualitative findings showed that teacher candidates emphasized diversifying extracurricular activities, combining individual and group teaching techniques, integrating materials that address different cultures into lesson content, and underlining the importance of values education in multicultural classroom environments.

Keywords: Multiculturalism, multicultural education, cultural diversity, teaching techniques.

¹ Çocuk Gelişimi Uzmanı, İstanbul Aydın Üniversitesi, baharozet@stu.aydin.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0156-6017>, <https://ror.org/00qsyw664>

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, tringasirin@aydin.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1942-923>, <https://ror.org/00qsyw664>

³ Öğr. Gör., İstanbul Gedik Üniversitesi, nese.duran@gedik.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8920-8577>, <https://ror.org/05msvfx67>

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received Date: 30.09.2025 – **Kabul Tarihi/Accepted Date:** 10.03.2026

Atıf İçin/For Cite: Özet B., Shpendi Şirin T. ve Duran N., "Öğretmen Adaylarının Çokkültürlü Eğitime İlişkin Öz Değerlendirmelerinin İncelenmesi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2026;25(2):305-327

<https://doi.org/10.17755/esosder.1793844>

License: [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Giriş

Çokkültürlülük, 1960'lı yıllarda ABD ve Avrupa toplumlarında çeşitliliğin artmasıyla beraber insan hakları hareketlerinin de etkisiyle ortaya çıkmıştır (Demircioğlu & Özdemir, 2014). Toplumsal hareketlilik ve küresel etkileşimler, çokkültürlülüğün günümüzde önem kazanmasına yol açmıştır. Toplumsal yapının giderek çeşitlenmesi, eğitim sisteminin de yeni yaklaşımlar geliştirmesini gerekli kılmıştır. Çokkültürlülük, zamanla eğitim ortamlarında çeşitliliğin tanınması ve hoşgörünün geliştirilmesini amaçlayan temel bir yaklaşım haline gelmiştir (Makoelle, 2018).

Çokkültürlü eğitim yaklaşımı farklı toplulukların ihtiyaçlarının giderilmesi adına ortaya çıkmasıyla beraber çeşitli ırk, kültür, etnik köken, sosyal sınıf, dil ve dinden gelen öğrenciler için de eğitim ortamında eşitliğin sağlanmasına odaklanmaktadır (Elias & Mansouri, 2023). Etnik olarak kutuplaşmış toplumlarda duyarlı ve saygılı bireyler yetiştirerek insanları güçlendirmeyi amaçlayan anlayış, insanların benzerlikleri ve farklılıkları öğrenip desteklemesini vurgular (Banks, 1993). Çokkültürlü eğitim anlayışı bireylerin barış, uyum ve dostluk ruhu içerisinde yaşayarak hoşgörü sahibi olmasını destekleyerek, toplumun daha bilinçli ve farkındalığı yüksek bireylerden oluşmasını hedefler (Karadağ & Özden, 2020; Rosado, 2010; Starkey, 2021). Aynı zamanda çokkültürlü eğitim, farklı kültürlerin özgünlüğünü kabul etmeyi, tüm çocuklar için eşit eğitim fırsatları sağlamayı, farklılıkları takdir etmeyi, olumlu tutum geliştirmeyi ve önyargıyı önlemeyi amaçlar (Abdullah, 2009; Işıkcı Başkaya vd., 2020; Polat & Kılıç, 2013). Ameny-Dixon (2004) çokkültürlü eğitimin üretkenliği arttırdığını, farklı bakış açılarıyla problem çözme becerisini geliştirdiğini ve olumlu ilişkilerin oluşmasını sağladığını belirtmektedir. Polat (2012), çokkültürlü eğitimin temel değerlerinin üç ilkedden oluştuğunu bunların kültürel çeşitliliğin tanınması, toplumsal eşitlik ve bütünleşme olduğunu belirtmiştir. Çokkültürlü eğitim, çoklu eğitim anlayışını destekleyen içerik entegrasyonu, önyargının azaltılması, eşitlik pedagojisi, bilgi oluşturma süreci ve güçlendirici bir okul kültürü oluşturulması gibi boyutlar içermektedir (Banks, 2001; Erbaş, 2019; Schoorman & Bogotch, 2010).

Çokkültürlü eğitim sürecinde öğretmenler kilit bir role sahiptir. Öğretmenlerin sınıf içindeki uygulamaları, öğrencilerin farklılıklara yaklaşım biçimlerini doğrudan etkilemektedir. Çokkültürlü eğitime duyarlı öğretmen, "insan davranışları, değerleri, önyargıları vb. hakkında kendi varsayımlarını aktif olarak fark etme ve bilincinde olma sürecindeki kişi" olarak tanımlanmaktadır (Han & Thomas, 2010). MacPhee vd. (1994)'ne göre çokkültürlü eğitime duyarlı öğretmen, diğer kültürlerle karşı anlayış ve saygı geliştiren kişidir. Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime dair duyarlılığı, öğrencilerinin de çokkültürlülüğe saygı ve farkındalıklarının artmasına katkı sağlar. Bu bağlamda, öğretmenlerin kendi önyargılarının farkında olmaları ve farklı kültürlerle mensup öğrencilerle çalışırken uygun stratejileri kullanmaları önem arz etmektedir (Han & Thomas, 2010).

Öğretmenlerin çokkültürlülüğe yönelik değer, tutum ve algıları; sınıf içi sorunlarla başa çıkma ve öğrencilere hoşgörülü yaklaşım geliştirme üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Erbaş, 2023; Özbilen vd., 2020). Dolayısıyla öğretmenlerin, farklı kültürlerin değerini tanıyarak ve farklılıkları yargılamadan kabul ederek öğretim süreçlerini planlamaları gerektiği vurgulanmaktadır (Sanders vd., 2019). Ayrıca öğretmenler, farklı öğrenme stilleri, kültürler ve dillere sahip öğrenciler için çeşitli öğretim yöntemleri kullanarak olumlu öğrenme ortamları oluşturmakta ve kültürel farklılıklara saygıyı pekiştirmektedirler (Karadağ & Özden, 2020). Bu çerçevede öğretmenlerin, eleştirel düşünmeyi teşvik eden stratejiler aracılığıyla çokkültürlü pedagojiyi uyguladıkları (Clark, 2002) ve öğrencilerin kültürel kimliklerini dikkate alarak farklı bakış açılarını destekledikleri görülmektedir (Han & Thomas, 2010).

Öğretmen adaylarının lisans eğitimindeki teorik ders içerikleri ile okul deneyimi süreçleri, onların çokkültürlü yetkinliklerini doğrudan şekillendirmekte; bu durum ise sınıf içi uygulamalarda kültürel değerlere duyarlı pedagojik stratejilerin benimsenme düzeyini belirlemektedir. Bir başka ifadeyle, eğitim süreçlerinde kazanılan farkındalık, öğretmenin sınıf yönetiminden materyal tasarımına kadar tüm pedagojik tercihlerine yansıyan bir yeterlik temeli oluşturmaktadır. Eğitim sisteminin genel amaçlarıyla paralel olarak, öğretmen eğitimi süreçleri de adayın profesyonel kimliğini; öğrenci çeşitliliğini bir zenginlik olarak kabul eden ve bu farklılıklara uygun iletişim modelleri geliştirebilen bir düzeye taşımayı hedefler. Öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitim ortamlarına hazırlanması için etkili bir eğitim sürecinden geçmeleri gerekmektedir. Bu süreç, toplumdaki farklı kültürler hakkında bilgi edinmelerini ve pozitif algı oluşturmalarını sağlar nitelikte olmalıdır. Dolayısıyla bu konuda alınan eğitim, öğretmen adaylarının çokkültürlülük ile iliği okuduğu kitaplar ve katıldıkları seminerler çokkültürlü eğitim ortamlarında yeterliklerini arttıran unsurlardır. Dolayısıyla üniversitelerde çokkültürlü eğitimle ilgili derslerin sunulmasının, bu anlayışın geniş kitlelerce benimsenmesine ve yayılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Erbaş, 2023; Cırık, 2008).

Çokkültürlü eğitim ile ilgili uluslararası alanyazın incelendiğinde; öğretmen tutumlarının sınıf içi etkileşimde belirleyici bir faktör olduğu (Strickland, 2018), erken çocukluk döneminde çokkültürlü uygulamaların öğretmenlerin pedagojik hazırlık eksikliği ve kaynak yetersizliği gibi çeşitli zorluklarla karşılaştığı saptanmıştır (Phoon vd., 2013; Yusof vd., 2015). Türkiye'deki çalışmalarda ise öğretmenlerin çokkültürlülük algılarının genellikle olumlu olduğu ancak bu algının kıdem, mezuniyet alanı ve deneyim gibi değişkenlerden etkilendiği görülmektedir (Danacı vd., 2016; Işıkcı Başkaya vd., 2020; Özbilen vd., 2020). Özellikle öğretmen adayları ve pedagojik formasyon öğrencileri üzerine yapılan araştırmalar, adayların çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının yüksek olmasına rağmen, bu tutumun sınıf içi pratiğe yansıtılmasında 'yeterlik' algısının kritik bir eşik olduğunu ortaya koymaktadır (Demircioğlu & Özdemir, 2014; Karadağ & Özden, 2020; Polat, 2009). Güncel araştırmalar (Erbaş, 2023), öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik öz-yeterlik algılarının, onların gelecekteki sınıf içi uygulamalarına dair en güçlü yordayıcılardan biri olduğunu vurgulamaktadır. Öğrenci ve yönetici boyutundaki çalışmalar ise farklılıklara saygı değerinin eğitimle geliştirilebilir bir olgu olduğunu doğrulamaktadır (Duygu & Köç, 2018; Polat, 2012). Literatürdeki bu birikim, çokkültürlü pedagojinin zihinsel bir kabulden öte, uygulama düzeyinde bir uzmanlık gerektirdiğini göstermektedir. Bu bağlamda mevcut çalışma, literatürde tespit edilen 'tutum-uygulama' arasındaki boşluğu, öğretmen adaylarının eğitim süreçleri ve sınıf içi pratikleri arasındaki doğrudan ilişkiyi merkeze alarak doldurmayı hedeflemektedir.

Çokkültürlü eğitime duyarlı öğretmen adayları ile öz değerlendirilmelerinin araştırıldığı çalışmaya literatürde rastlanmamaktadır. Bu boşluğun giderilmesi adına öğretmen adaylarının çokkültürlü ortamlarda eğitim ile ilgili öz değerlendirilmelerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, eğitim ve öğretim programlarının zenginleştirilmesi ve eğitim programlarının çokkültürlü eğitimi de kapsayacak şekilde yeniden düzenlemesi adına öğretmen adaylarından tavsiyeler alınmasını amaçlayan bu çalışma önem arz etmektedir. Bu araştırma çokkültürlü eğitim ortamı farkındalığı oluşturma, üniversite eğitim programlarının çokkültürlü ortamlarda yetkin olabilecek öğretmen adayları hazırlama potansiyelinin değerlendirilmesi adına önem taşımaktadır. Yapılan bu çalışma ilerde farklı örneklem ve araştırma yöntemleri kullanılarak yapılacak olan araştırmalara örnek olması, üniversitede alınan eğitimin öğretmen adaylarına çokkültürlü eğitime ilişkin bilgi, yetenek, farkındalık ve yetkinlik kazandırmadaki etkisinin incelenmesi ve eğitim programlarının düzenlenmesinde yol gösterici olması açısından önem teşkil etmektedir. Araştırmada, öğretmen adaylarının ders planı hazırlarken, içerik düzenlerken, eğitim ve öğretim sürecinde hangi öğretim stratejilerini kullanabilecekleri ve farklı kültürden gelen, kendine has özellikleri olan öğrencileri de kapsayacak şekilde hangi alternatif

yöntemlere başvurabileceklerini derinlemesine incelenmesi hedeflenmektedir. Ayrıca, üniversite son sınıfta okuyan öğretmen adaylarının dört yıllık üniversite eğitimleri sürecinde çökkültürlü eğitim ile ilgili kitap okuma, seminer ya da konferansa katılma ve farklı kültürden arkadaşlarının olma durumları araştırılmış ve sonucun öğretmenler için çökkültürlü eğitim farkındalığı oluşturması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı öğretmen adaylarının çökkültürlü eğitime yönelik öz değerlendirmelerini incelemek, ayrıca öğretmen olarak çökkültürlü bir ortam için ders içeriği ve planı hazırlarken dikkat edilmesi gereken hususları ve kullanılabilir öğretim tekniklerini araştırmaktır.

Bu doğrultuda araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının çökkültürlülikle ilgili

- kitap okuma durumlarına göre,
- seminere veya konferansa katılma durumlarına göre ve
- farklı kültürlerden arkadaşları olma durumuna göre öz değerlendirmeleri farklılaşmakta mıdır?

2. Öğretmen adaylarının çökkültürlü bir eğitim ortamı için tasarladıkları ders planı bileşenleri (içerik düzenleme, aktivite tasarımı ve öğretim teknikleri) hakkındaki görüşleri nelerdir?

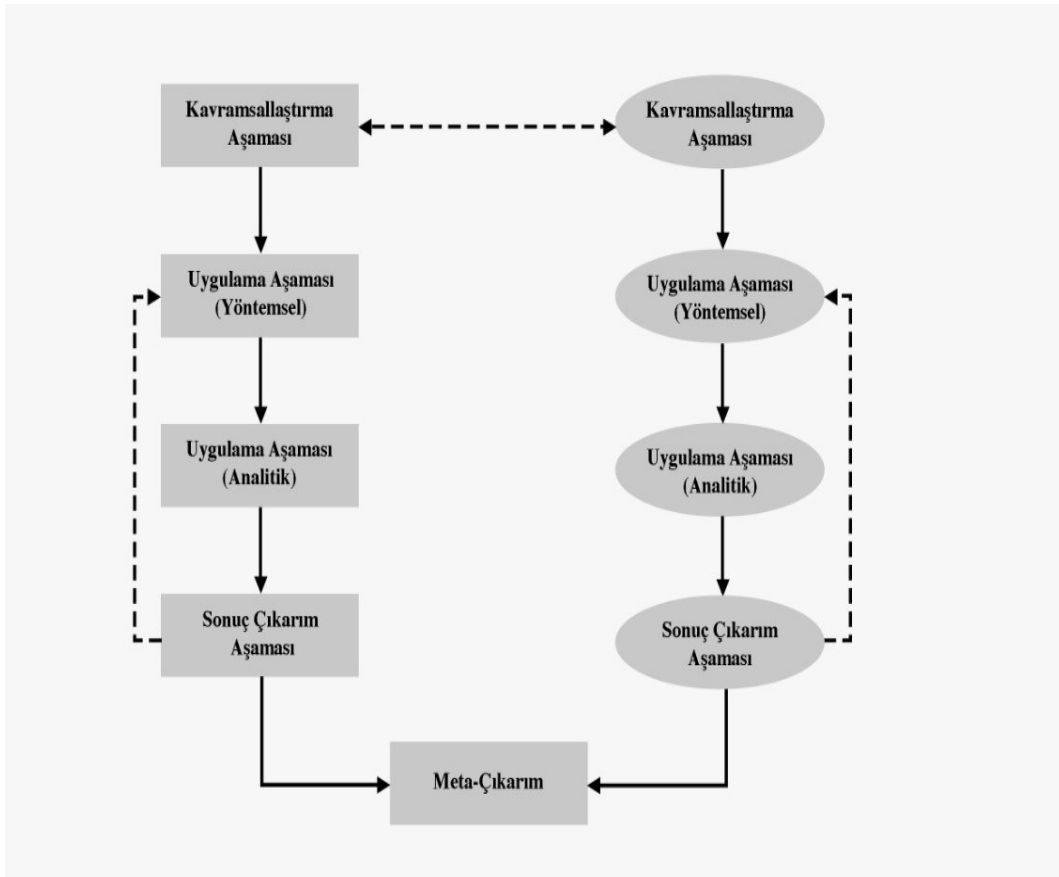
1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, öğretmen adaylarının çökkültürlü eğitime ilişkin öz değerlendirmelerini ve çökkültürlü eğitim ortamında ders içeriği, planı ve öğretim teknikleri hazırlarken önem verdikleri hususları belirlemek amacıyla karma araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Karma yöntem, nitel ve nicel verilerin birlikte toplanması ve yorumlanmasına olanak tanıyan bütüncül bir yaklaşımı ifade etmektedir (Tunalı vd., 2016). Araştırmada eş zamanlı üçgenleme deseni tercih edilmiştir. Bu desende nicel ve nitel veriler aynı zaman diliminde toplanmış, bağımsız olarak analiz edilmiş ve ulaşılan sonuçlar bir arada yorumlanarak değerlendirilmiştir (Aydın-Çakır & Türkeş-Kılıç, 2021).

Araştırmanın nicel boyutunda ilişkiisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkiisel tarama modeli, nicel değişkenler arasındaki etkiyi korelasyon katsayısı ile belirleyen ya da ilişkiyi inceleyen betimsel bir yaklaşımdır (Fraenkel vd., 2012). Bu doğrultuda öğretmen adaylarının çökkültürlü eğitime yönelik öz değerlendirme puanları ile kitap okuma, seminer ya da konferansa katılma ve farklı kültürlerden arkadaş edinme durumları arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir.

Araştırmanın nitel boyutunda ise temel nitel araştırma deseni benimsenmiştir. Bu desen, katılımcıların bir olguya ilişkin deneyimlerini, algılarını ve yaklaşımlarını derinlemesine anlamayı amaçlar (Creswell & Cresswell, 2021). Bu bağlamda öğretmen adaylarının çökkültürlü eğitime yönelik görüşleri, yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. İçerik analizi, elde edilen ifadelerin sistematik biçimde kodlanması, kategorilere ayrılması ve temalar oluşturularak yorumlanmasını sağlayan bir yöntemdir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Şekil 1. Eşzamanlı Karma Tasarımın Grafikselleştirilmesi (Teddlie & Tashakkori, 2003)

Şekil 1’de araştırmada kullanılan eş zamanlı karma desenin şematik gösterimi yer almaktadır. Bu desende nicel ve nitel veriler aynı süreçte toplanmakta, bağımsız olarak analiz edilmekte ve elde edilen bulgular sonuç aşamasında bütünleştirilerek yorumlanmaktadır. Çalışmamızda da aynı yaklaşım benimsenmiş; öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime ilişkin öz değerlendirmelerine dair nicel veriler ile görüşmeler yoluyla elde edilen nitel veriler ayrı ayrı çözümlenmiş ve tartışma kısmında birlikte değerlendirilmiştir.

1.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 akademik yılında İstanbul’da bulunan dört özel üniversitenin lisans son sınıfında öğrenim gören okul öncesi öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmaya toplam 133 öğrenci katılmıştır. Evreni oluşturan 202 öğretmen adayının tamamına ulaşılmaması hedeflenmiş ancak gönüllülük esasına dayalı olarak 133 öğrenci çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu nedenle çalışma grubunun belirlenmesinde uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yöntemi, araştırmacının kolay ulaşabildiği ve araştırmaya katılmayı kabul eden bireylerin seçilmesi esasına dayanmaktadır (Fraenkel vd., 2012; Karasar, 2008). Araştırmanın sonuçları, seçilen bu gruba dayalı olarak yorumlanmıştır.

Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgilerin Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Kadın	133	100 .0
Okunulan Üniversite	A Üniversitesi	35	26 .3
	B Üniversitesi	52	39 .1
	C Üniversitesi	24	18 .0
	D Üniversitesi	22	16 .5
Üniversitede Çokkültürlü Çocuklarda Eğitim Dersi Alma Durumu	Hayır	133	100 .0
Üniversitede Çokkültürlü Çocuklarda Eğitim ile İlgili Kitap Okuma Durumu	Evet	16	12 .0
	Hayır	117	88 .0
Üniversitede Çokkültürlü Çocuklarda Eğitim ile İlgili Seminer/Konferansa Katılma Durumu	Evet	3	2 .3
	Hayır	130	97 .7
Farklı Kültürden Arkadaşınız Varsa Farklı Olduğunuz Durum	Dil	20	15 .0
	Din	12	9 .0
	İrk	18	13 .5
	Etnik Köken	25	18 .8
	Özel Gereksinimli	37	27 .8
	Olmadı	21	15 .8
	Toplam		133

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların tamamı yüzde 100'ü kadındır ve üniversitede çokkültürlü çocuklarda eğitim dersi almamıştır. Katılımcıların yüzde 88,0'i üniversitede çokkültürlü çocuklarda eğitim ile ilgili kitap okumamıştır. Katılımcıların yüzde 97,7'si üniversitede çokkültürlü çocuklarda eğitim ile ilgili seminer veya konferansa katılmamıştır. Yüzde 27,8'inin farklı kültürden arkadaşı özel gereksinimlidir. Bunlara ek olarak, katılımcıların yaş ortalaması 21,86±,89'dur. En küçük yaş 20 en büyük yaş 25'tir.

1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri Demografik Bilgi Formu, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu ve Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği ile toplanmıştır.

1.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından ilki, araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan Demografik Bilgi Formudur. Formda öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri üniversite, cinsiyet, yaş ve sınıf düzeyine ilişkin sorular yer almaktadır. Ayrıca katılımcılara üniversite eğitim süreçlerinde “Çokkültürlü Çocuklarda Eğitim” ile ilgili ders alıp almadıkları, bu konuda kitap okuyup okumadıkları, konferans ya da seminerlere katılıp katılmadıkları ve farklı kültürlerden arkadaşlarının bulunup bulunmadığı da sorulmuştur. Böylece katılımcıların çokkültürlü eğitime ilişkin deneyim ve etkileşim düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen demografik veriler ışığında, katılımcıların ilgili eğitim süreçlerinden geçme oranlarının ve kültürel etkileşim düzeylerinin oldukça sınırlı olduğu, dolayısıyla

çokkültürlü pedagoji bağlamında belirgin bir deneyim ve eğitim azlığı yaşadıkları tespit edilmiştir.

1.3.2. Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği

Öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime ilişkin öz değerlendirme çalışmalarının incelendiği bu araştırmada, Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır (Büyüksahin-Çevik, Güzel-Yüce, & Yavuz, 2016). Ölçekte toplam 24 madde ve 3 alt boyut bulunmaktadır. Ölçeğin maddeleri 5'li likert-tipinde ve “Kesinlikle katılıyorum” (5), “Katılıyorum” (4), “Karasızım” (3), “Katılmıyorum” (2), “Kesinlikle katılmıyorum” (1) puan şeklinde puanlandırılmaktadır. 1-5 arası maddeler “tutum” alt boyutunu, 6-16 arası maddeler “öğretim süreci” alt boyutunu ve son olarak 17-24 arası maddeler “bilgi” alt boyutunu oluşturmaktadır. Tutum alt boyutunda olan ilk beş madde “Sahip olduğum siyasi görüş öğretimime yansır.” gibi negatif ifadeler içerir. Öğretim süreci alt boyutunda olan maddelere “Öğretmen olduğumda, plana sınıftaki kültürel çeşitliliğe ilişkin öğretim etkinlikleri eklerim.” gibi olumlu ifadelerden oluşmaktadır. Bilgi boyutu ise öğretmen adaylarının üniversite eğitim ve öğretim süreci boyunca aldıkları derslerin çokkültürlü eğitime ilişkin yeterliliklerini belirlemeye yardımcı olan “Üniversitede aldığım dersler, farklı kültürel özellikteki öğrencilere öğretmenlik yapmam için yeterli düzeydedir.” gibi maddeleri içermektedir. Ölçeğin “tutum” boyutunda minimum 5 maksimum 25 puan, “öğretim süreci” boyutunda minimum 11 maksimum 55 puan, bilgi boyutunda ise en az 8 en fazla 40 puan elde edilebilmektedir. Ölçeğin güvenilirlik çalışması yapılmış, güvenilirlik katsayıları hesaplanmış ve Cronbach Alpha değerleri tutum boyutu için 0,86, öğretim süreci boyutu için 0,88 ve bilgi boyutu için 0,67 bulunmuştur. Yürütülen çalışmada da ölçeğin güvenilirliği analiz edilmiş ve Cronbach Alpha değerleri Kültüre Duyarlı Öğretmen Adayları Öz-Değerlendirme Ölçeği için 0,85, bilgi alt boyutu için 0,92, öğretim süreci alt boyutu için 0,90, tutum alt boyutu için ise 0,63 bulunmuştur. İç tutarlılık katsayıları yapılan çalışmanın geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

1.3.3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmada kullanılan nitel veri toplama aracı, araştırmacılar tarafından geliştirilmiş bir görüşme formudur. Form, katılımcıların çokkültürlü bir sınıf ortamına yönelik bütüncül bir ders planı hazırlama süreçlerini belirlemeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda görüşme formu; ders planının temel yapı taşları olan içerik düzenleme (nelere dikkat edileceği), aktivite tasarımı (farklı kültürlere uygun etkinlikler) ve öğretim stratejileri (kullanılacak teknikler) gibi alt boyutlara odaklanan açık uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Formda yer alan sorular şunlardır:

1. Öğretmen adayı olarak, çokkültürlü bir ortam için ders içeriği düzenlenirken nelere dikkat edilmesini önerirsiniz?
2. Öğretmen adayı olarak, farklı kültürlere sahip öğrenciler göz önünde bulundurularak nasıl aktiviteler hazırlanmasını tavsiye edersiniz?
3. Öğretmen adayı olarak, kültürel çeşitliliğe ilişkin hangi öğretim tekniklerinin uygulanmasını/kullanılmasını faydalı bulursunuz?

Sorular açık uçlu biçimde hazırlanmış olup, katılımcılardan yanıtlarını yazılı olarak ifade etmeleri istenmiştir. Görüşmeler sırasında ses kaydı alınmamış, katılımcılar formları kendi ifadeleriyle doldurmuştur. Bu yönüyle veriler, öğretmen adaylarının kişisel değerlendirmelerini yansıtan yazılı metinlerden elde edilmiştir.

1.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel verilerinin analizinde SPSS 27 paket programı kullanılmıştır. Öncelikle kullanılan ölçeğin güvenirlik düzeyi Cronbach Alfa katsayıları ile test edilmiş ve elde edilen değerlerin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür. Ölçeğin normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmek için basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiş, elde edilen sonuçların referans aralık içerisinde olduğu belirlenmiştir. Verilerin demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Bağımsız Gruplar t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizleri yapılmıştır. Analizler %95 güven aralığında, 0.05 anlamlılık düzeyi esas alınarak yürütülmüştür.

Araştırmanın nitel verileri ise içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, katılımcıların verdikleri yanıtlar dikkatlice incelenmiş, kodlar oluşturulmuş ve benzer kodlar bir araya getirilerek temalar geliştirilmiştir. Kodlama süreci, araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiş ve elde edilen temalar araştırma soruları çerçevesinde düzenlenmiştir. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliğin sağlanabilmesi için birkaç strateji uygulanmıştır:

- Kodlama sürecinde araştırmacı tutarlılığı sağlamak için aynı veri seti farklı zamanlarda tekrar kodlanmış ve uyum oranı incelenmiştir.
- Kodlama süreci ve ulaşılan temalar, nitel araştırma alanında uzman görüşüne sunulmuş, böylece uzman değerlendirmesi ile analizin tutarlılığı ve geçerliliği desteklenmiştir (Merriam, 2013).
- İç güvenirlik (Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) formülü kullanılarak farklı bir araştırmacının yaptığı kodlama sonucu sağlanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Yapılan analiz sonucu benzerlik katsayısı .82 bulunmuştur.
- Çalışmada doğrudan katılımcı ifadelerine yer verilmiş, böylece bulguların inandırıcılığı ve şeffaflığı artırılmıştır.
- Araştırmada farklı üniversitelerden katılımcıların yer alması, elde edilen verilerin aktarılabilirlik düzeyini güçlendirmiştir.

Elde edilen veriler, kod-tema ilişkisi gözetilerek ayrıntılı biçimde rapor edilmiş ve bulgular bölümünde sistematik bir şekilde sunulmuştur.

1.5. Etik Kurul İzni

İstanbul Aydın Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 12.12.2023 tarih ve 2023-12 sayılı yazısı ile etik açıdan uygun görülmüştür.

2. Bulgular

2.1. Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği İstatistiksel Değerleri

Öğretmen adaylarıyla gerçekleştirelen çalışmada kullanılan Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeğine ait istatistiksel analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeğine Ait Basıklık, Çarpıklık, Cronbach Alpha Katsayılarının İncelenmesi

	Basıklık	Çarpıklık	(α)
Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği	-0.60	0.07	0.85
Tutum	1.89	-1.26	0.63
Öğretim Süreci	0.27	-0.89	0.90
Bilgi	-0.87	0.09	0.92

Tablo 2’de yer alan bulgular, lisans son sınıf okul öncesi öğretmen adaylarının Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeğinden aldıkları puanların her bir alt boyut için normal dağılıma sahip olduğunu ($p>.05$) göstermiştir. Bu bulgu doğrultusunda, veriler parametrik testler kullanılarak analiz edilmiştir. İstatistiksel analizler sonucu elde edilen bulgular aşağıda detaylı olarak sunulmuştur.

Tablo 3. Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeğinin Tanımlayıcı Değerleri

	n	Min	Maks	\bar{X}	SS
Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği	133	70	120	96.50	11.58
Tutum	133	10	25	22.02	3.13
Öğretim Süreci	133	29	55	49.37	5.79
Bilgi	133	9	40	25.11	8.46

Verilen bulgulara ait sonuçlar incelendiğinde, öğretmen adayların öz-değerlendirme ölçeğindeki ortalama puanının 96.50 olduğunu göstermektedir. Puanlar 70 ile 120 arasında değişmekte olup, standart sapmanın 11.58 olması, puanlarda bir miktar değişkenlik olduğunu, ancak çoğu adayın puanlarının ortalamaya yakın olduğunu göstermektedir. Adaylar, tutum açısından ortalama 22.02 puan almıştır. Puan aralığı (10 ile 25) oldukça dar olup, düşük standart sapma (3.13), çoğu adayın kültüre duyarlı öğretime karşı olumlu ve tutarlı bir tutum sergilediğini göstermektedir. Öğretim süreci alt kategorisinde, ortalama puan 49.37’dir, bu da adayların kültüre duyarlı öğretim süreçleriyle ilgili yeterlilik hissettiklerini göstermektedir. Standart sapma (5.79) ise puanlarda orta düzeyde bir değişkenlik olduğunu belirtmektedir. Bilgi ortalaması 25.11 olup, bu kategorideki puan aralığı (9 ile 40) daha geniştir ve standart sapma (8.46) daha fazladır. Bu, bazı adayların kültüre duyarlı uygulamalarla ilgili güçlü bir bilgiye sahip olduğunu, bazılarının ise daha az bilgi sahibi olduğunu göstermektedir.

Genel olarak, adayların kültüre duyarlı öğretime karşı olumlu bir tutum sergiledikleri ve öğretim süreçlerinde yeterlilik hissettikleri görülmektedir. Ancak bilgi seviyelerinde bir değişkenlik olduğu, bu alandaki eğitim ve kaynaklara ihtiyaç duyulabileceği anlamına gelmektedir.

2.1.1. Demografik Değişkenlere Göre Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Bu kısımda, Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği puanlarının demografik değişkenlere göre incelenmesi amacıyla Bağımsız Örneklem t-testi ve ANOVA testleri kullanılmış, elde edilen bulgular ilgili tablolarda detaylı bir şekilde sunulmuştur

Tablo 4. Üniversitede Çokkültürlü Çocuklarda Eğitim ile İlgili Kitap Okuma Durumuna Göre Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişkenler	Evet(n=16)		Hayır(n=117)		t	df	p
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS			
Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği	97.19	15.41	96.41	11.04	0.20	17.170	0.848
Tutum	23.75	1.91	21.79	3.20	2.39	131	0.018*
Öğretim Süreci	50.00	6.73	49.28	5.68	0.46	131	0.644
Bilgi	23.44	11.00	25.34	8.09	-0.67	17.290	0.513

***p<.001, **p<.01, *p<.05 Kullanılan Test: Bağımsız Örneklem T-Testi

Verilen bulgulara ait sonuçlar incelendiğinde, Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği, Öğretim Süreci, Bilgi alt boyutunda üniversitede çokkültürlü çocuklarda eğitim ile ilgili kitap okuma durumuna göre yapılan değerlendirmede, gruplar arasında anlamlı fark gözlemlenmemiştir ($p>.05$).

Tutum alt ölçeğinden ($t(131)=2.39, p<.05$) aldıkları puanlar üniversitede çokkültürlü çocuklarda eğitim ile ilgili kitap okuma durumuna göre yapılan değerlendirmede, gruplar arasında anlamlı fark gözlemlenmiştir. Ölçeklerden alınan ortalama puanlar değerlendirildiğinde çokkültürlü çocuklarda eğitim ile ilgili kitap okuyanların puanları okumayanlara göre daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 5. Üniversitede Çokkültürlü Çocuklarda Eğitim ile İlgili Seminer/Konferansa Katılma Durumuna Göre Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişkenler	Evet(n=3)		Hayır(n=130)		t	df	p
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS			
Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği	87.00	7.55	96.72	11.59	-1.44	131	0.151
Tutum	23.33	1.53	21.99	3.16	0.73	131	0.466
Öğretim Süreci	44.00	13.08	49.49	5.57	-0.73	2.017	0.543
Bilgi	19.67	6.81	25.24	8.48	-1.13	131	0.261

***p<.001, **p<.01, *p<.05 Kullanılan Test: Bağımsız Örneklem T-Testi

Verilen bulgulara ait sonuçlar incelendiğinde, Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği, Tutum, Öğretim Süreci, Bilgi üniversitede çokkültürlü çocuklarda

eğitim ile ilgili seminer veya konferansa katılma durumuna göre yapılan değerlendirmede, gruplar arasında anlamlı fark gözlemlenmemiştir ($p>.05$).

Tablo 6. Farklı Kültürden Arkadaşla Farklı Olunan Duruma Göre Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişkenler	Farklı Kültürden Arkadaşınız Varsa Farklı Olduğunuz Durum												F(5,127)	p	Post-Hoc
	Dil ¹ (n=20)		Din ² (n=12)		İrk ³ (n=18)		Etnik Köken ⁴ (n=25)		Özel Gereksinimli ⁵ (n=37)		Olmadı ⁶ (n=21)				
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS			
Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği	95.45	11.33	101.67	11.90	97.00	12.38	92.36	12.42	99.49	9.94	93.81	11.38	1.94	0.092	-
Tutum	22.10	2.97	20.25	4.41	21.33	3.55	22.24	2.18	22.46	3.35	22.52	2.48	1.23	0.299	-
Öğretim Süreci	47.70	7.23	49.50	6.87	49.06	5.73	48.92	5.42	51.57	4.47	47.81	5.64	1.80	0.118	-
Bilgi	25.65	7.57	31.92	6.61	26.61	8.49	21.20	8.67	25.46	8.26	23.48	8.23	3.16	0.010*	2>4

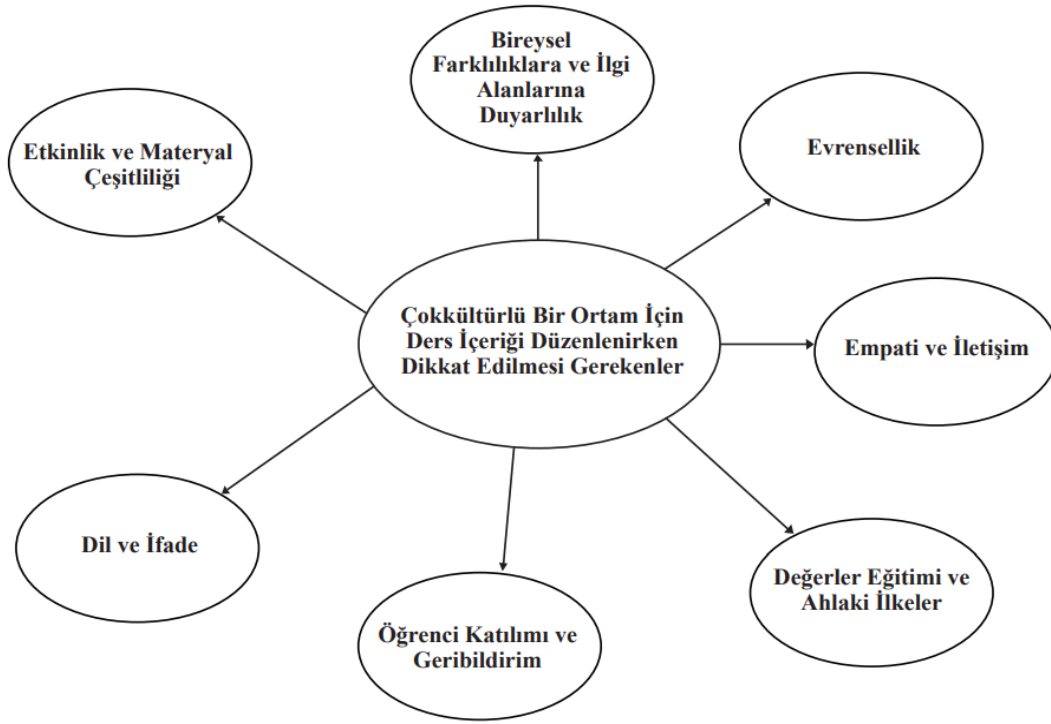
*** $p<.001$, ** $p<.01$, * $p<.05$ Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Verilen bulgulara ait sonuçlar incelendiğinde, Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği, Tutum, Öğretim Süreci aldıkları puanlar farklı kültürden arkadaşıyla farklı olduğu duruma göre yapılan değerlendirmede, gruplar arasında anlamlı fark gözlemlenmemiştir ($p>.05$).

Bilgi alt ölçeğinden ($F(5.127)=3.16$, $p<.05$) aldıkları puanlar farklı kültürden arkadaşıyla farklı olduğu duruma göre yapılan değerlendirmede, gruplar arasında fark gözlemlenmiştir. Tukey testi bulguları ele alındığında, farklı kültürden arkadaşlarının farkı dine mensup olanların aldığı puanlar farkı etnik kökene sahip olanlara kıyaslandığında anlamlı seviyede yüksek puan aldığı gözlemlenmiştir.

2.2. Çokkültürlü Eğitim Ortamı İçin Ders İçeriği Düzenlerken Dikkat Edilen Hususlar

Araştırmanın bu kısmında katılımcılara çokkültürlü eğitim ile ilgili yarı yapılandırılmış sorular sorulmuş, elde edilen cevaplar doğrultusunda içerik analizi yapılarak temalar oluşturulmuştur. Bu temalar kavram haritası şeklinde görselleştirilerek sunulmuştur.

Şekil 2. “Öğretmen Adayı Olarak, Çokkültürlü Bir Ortam İçin Ders İçeriği Düzenlenirken Nelere Dikkat Edilmesini Önerirsiniz?” Sorusuna Verilen Cevapların Analiz Sonuçları

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucu öğretmenlerin çokkültürlü bir ortam için ders içeriği düzenlerken bireysel farklılıklara ve ilgi alanlarına, evrenselliğe, empati ve iletişime, değerler eğitimi ve ahlaki ilkelere, öğrenci katılımı ve geribildirime, kullandıkları dil ve ifadeye, etkinlik ve materyal çeşitliliğine dikkat etmesi gerektiğine dair yedi temaya ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan 133 öğretmenin görüşleri incelendiğinde, temalar arasında belirli yoğunluk farklılıkları olduğu görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğu ders içeriğinin düzenlenmesinde bireysel farklılıklar ve ilgi alanlarına duyarlılık ile empati ve iletişim boyutlarına vurgu yapmıştır. Bu temalar, diğer temalara kıyasla daha sık tekrar eden ve güçlü biçimde ifade edilen boyutlar olarak öne çıkmıştır.

Buna karşılık evrensellik ve değerler eğitimi temaları da önemli bir yer tutmakla birlikte, görece daha sınırlı sayıda katılımcı tarafından ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Öğrenci katılımı ve geribildirim ile etkinlik ve materyal çeşitliliği temaları ise orta düzeyde bir yoğunluk göstermiştir. Bu dağılım, öğretmenlerin çokkültürlü ortamda ders içeriği düzenlerken özellikle sınıf içi etkileşim ve bireysel duyarlılık boyutlarına öncelik verdiğini, daha kavramsal ve ilkesel çerçevelerin ise ikinci planda kaldığını göstermektedir.

Tema 1. Bireysel Farklılıklara ve İlgili Alanlarına Duyarlılık

Çokkültürlü eğitim ortamlarında ders içeriklerinin çocukların farklı yönlerini göz önünde bulundurarak ve ilgi duydukları alanlara göre hazırlanmasının eğitim ortamını çeşitlendireceği ve eğitimin kalitesini arttıracığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda K6 kodlu öğretmen adayı görüşünü “*Öğrencilerin farklılıklarına olan saygımı ve diğer çocukların bu konuda göstermesi gereken özeni göz önünde bulundurarak bir içerik hazırlarım. İçeriğin çocukların ilgi duyacağı nitelikte olmasına dikkat ederim.*” şeklinde ifade ederken K17 kodlu öğretmen adayı “*Bireyin farklılıklarını göze alarak tarafsız bir şekilde kimseyi ayırtmadan*

ve ayırım yapmadan ders içeriklerimi düzenlerim. Öğrencilerimin din, dil, ırk, etnik köken yönelimlerini göz önünde bulundurarak ders içeriklerimi düzenlerim.” şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Ayrıca çokkültürlü eğitimin önemini ve farklılıklara saygı duyulması gerektiğini K8 kodlu öğretmen adayı “Birçok etkene dikkat etmem gerektiğini bu anket sayesinde fark ettim. Bütün ders düzeninde bireysel farklılıklara uygun bir şekilde dikkat etmem gerekmektedir.” sözleriyle özetlemiş bulunmaktadır.

Tema 2. Evrensellik

Çokkültürlü eğitim evrenselliğin göz önünde bulundurulmasını ve kültürlere ait değerlerin bütünsel yaklaşımla ele alınması gerekliliğini taşımaktadır. K20 kodlu öğretmen adayı “Daha evrensel bir ortam olmasına ve farklı kültürleri aşağılamamasına dikkat edecek içerikler yapılması gerekmektedir.” sözleriyle bunu desteklemektedir. K69 kodlu katılımcı da aynı şekilde “Evrenselleşmiş aktivitelere daha çok yer verebilirim, böylelikle sınıfta bulunan farklı kültürdeki çocuklara aynı anda ulaşabilirim.” ifadeleriyle çokkültürlü eğitim ortamlarında ders içeriklerinin evrenselliği barındırmasının önemini vurgulamaktadır.

Tema 3. Empati ve İletişim

Çocukların sağlıklı gelişimi adına her eğitim ortamında olması gerektiği gibi çokkültürlü eğitimde de önem arz eden konulardan biri kişilerarası iletişimin sağlanması ve empati duygusunun geliştirilmesidir. Katılımcılardan K2 kodlu öğretmen adayı “Diğer çocukların kültürleri tanınması, etkileşim içinde olması ve empati kurmasını sağlarım.” sözleriyle ve K56 kodlu katılımcı “Çocukların birbirlerine saygı, sevgi, anlayışla yaklaşmasına, empati duygularının gelişmesine yönelik ders içerikleri düzenledim.” ifadeleriyle ders içeriklerini düzenlerken çocukların sosyal becerilerden olan iletişim kurma ve empati duygularını geliştirmenin göz önünde bulundurulması gerekliliğine dikkat çekmişlerdir.

Tema 4. Değerler Eğitimi ve Ahlaki İlkeler

Araştırmaya katılan öğretmen adayları çokkültürlü eğitim ortamlarında bulunan çocukların kültürel ve ahlaki değerlerinin dikkate alınarak ders içeriklerinin düzenlenmesinin uygun olacağını belirtmişlerdir. K112 kodlu katılımcı “Farklı kültüre sahip öğrenciler için yaşantılarını ve değerlerini dikkate alarak ders planı uyguladım. Farklılıklara saygı duyulması adına çalışmalar yaparım. Farklı kültürler adına bir hafta ayırırım ve marşları, yaşantıları, değerleri hakkında her bir gün için ayrı kültürler hakkında pano hazırlarım.” ifadeleriyle bunu desteklerken K117 kodlu katılımcı “Farklı kültürlerin değerlerini ders içeriğine entegre etmeye çalışarak, çocukların kültürel değerlerini göz önünde bulundurarak ders içeriği hazırlamaya özen gösteririm.” ifadelerini kullanmıştır. K120 kodlu öğretmen adayı da aynı doğrultuda “Farklı kültürlere ait değerlerin işlenmesine ahlaki kurallar çerçevesinde dikkat edilmesini öneririm.” sözleriyle çokkültürlü eğitimde ahlaki ve kültürel değerler ışığında ders içeriklerinin düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Tema 5. Öğrenci Katılımı ve Geribildirim

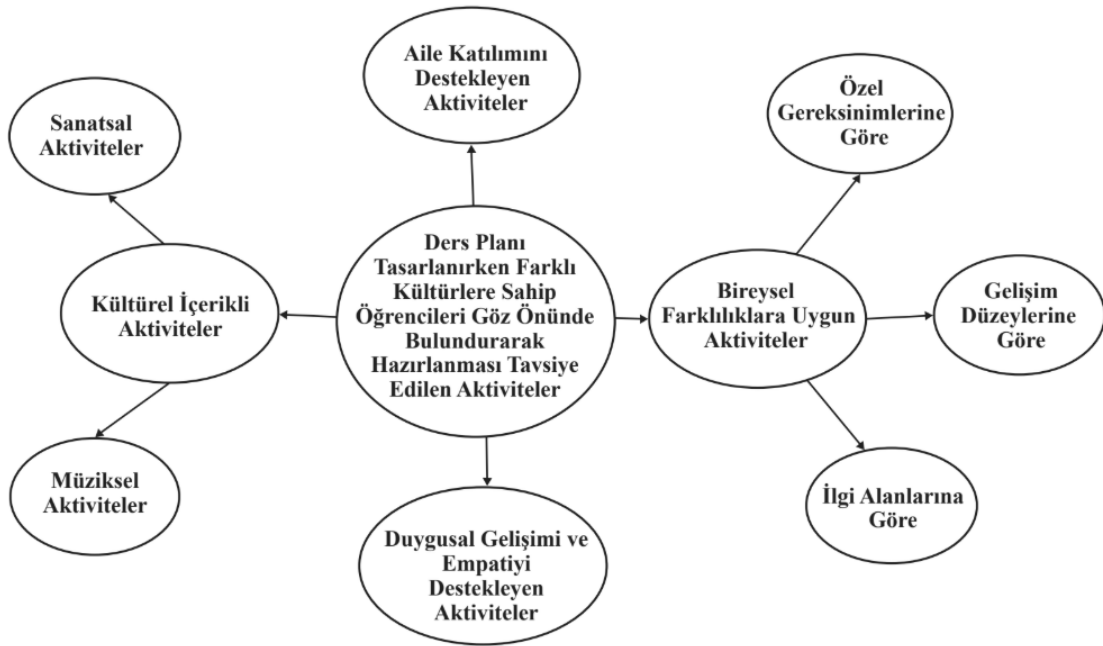
Eğitim ve öğretim ortamları çocukların aktif katılımı ve aldıkları geri bildirimlerle zenginleşmektedir. Çokkültürlü eğitim ortamlarında da çocukları eğitim sürecine dahil etmek ve yerinde geribildirimler sunmak çocukların eğitimini gelişimsel açıdan desteklemektedir. K25 kodlu katılımcı “Öğretim sırasında farklı kültüre sahip olan arkadaşlara sizce nasıl diye soru yöneltirim. Daha sonra öğretim sırasında farklı kültürlerdeki örnekleri dile getiririm.” ifadeleriyle çocukların katılımını ve geribildirimde bulunma gerekliliğini vurgularken K32 kodlu katılımcı “Çokkültürlülük ile ilgili yapılan aktiviteler sonrası çocuklara “siz olsaydınız....” ile başlayan sorular sorar ve onların konuyla ilgili farkındalıklarının artmasını sağlarım.” sözleriyle aynı paralelde öğrenci katılımının ve geribildirimde bulunması gerekliliğini belirtmişlerdir.

Tema 6. Dil ve İfade

Tüm eğitim ortamlarında olduğu gibi çokkültürlü eğitim ortamlarında öğretmen tarafından kullanılan dil ve ifade düzgünlüğü çocuklara örnek olma, onları utandırmama ve sağlıklı gelişimlerini destekleme açısından önem teşkil etmektedir. Aynı doğrultuda K26 kodlu katılımcı ders içeriği düzenlerken “*Hepsinin anlayacağı ortak dil kullanırım. Kültürlerini yansıtacakları etkinliklere yer veririm.*” ifadeleriyle, K55 kodlu katılımcı da “*Kullanılan dil ve üslubun çocukları rencide etmeyecek şekilde gelişim düzeylerine uygun olmasına dikkate edilmesini öneririm.*” şeklinde görüşlerini belirterek çokkültürlü eğitim ortamlarında ders sunumlarında dil ve ifadenin önemine dikkat çekmişlerdir.

Tema 7. Etkinlik ve Materyal Çeşitliliği

Çokkültürlü eğitim ortamlarında ders içeriklerinin kullanılacak materyal çeşitliliği sağlanarak ve yapılan etkinlikleri farklılaştırarak zenginleştirilmesi farklı etnik kökene, dine, dile ve kültüre sahip çocuklara hitap etmeyi kolaylaştırmaktadır. Araştırmaya katılan K30 kodlu öğretmen adayı “*Materyal kullanımının çeşitlendirilmesi, kültürlere ait materyallerin ders planına eklenmesi ve her çocuğa ulaşılması gerektiğine dikkat edilmelidir.*” ifadelerini kullanarak, K72 kodlu katılımcı ise “*Kültürlere ait özel günler takip edilmeli, farklı kültürlere ait etkinlikler hakkında bilgi edinilmeli ve ders içeriklerinde çeşitlendirilerek tüm bunlara yer verilmeli ve çocuklara farklılıklarla hitap edilmelidir.*” sözleriyle çokkültürlü eğitim ortamlarında ders içeriklerinin etkinlik ve materyal çeşitliliği bakımından zenginleştirilmesinin önemini vurgular niteliktedir.

Şekil 3. “Öğretmen Adayı Olarak, Ders Planı Tasarlanırken Farklı Kültürlere Sahip Öğrencileri Göz Önünde Bulundurarak Nasıl Aktiviteler Hazırlanmasını Tavsiye Edersiniz?” Sorusuna Verilen Cevapların Analiz Sonuçları

Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde öğretmenlerin ders planı tasarlarken farklı kültüre sahip öğrencileri göz önünde bulundurarak nasıl aktiviteler hazırlanmasını gerektiğine dair tavsiyeleri sorulmuş alınan cevaplar doğrultusunda aile katılımını destekleyen, duygusal

gelişimi ve empatiyi destekleyen, kültürel içerikli ve bireysel farklılıklara uygun aktiviteler olmak üzere dört ana tema oluşturulmuştur. Bireysel farklılıklara uygun aktiviteler çocukların özel gereksinim durumlarına, gelişim düzeylerine ve ilgi alanlarına göre olmak üzere üç alt temadan oluşmaktadır. Kültürel içerikli aktiviteler sanatsal ve müziksel olarak iki alt temaya ayrılmıştır.

Araştırmaya katılan 133 öğretmenin görüşleri incelendiğinde, temalar arasında yoğunluk farklılıkları olduğu görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğu ders planı hazırlanırken bireysel farklılıklara uygun aktivitelerin gerekliliğini vurgulamış; özellikle çocukların gelişim düzeylerine ve ilgi alanlarına göre etkinlik planlanmasının önemine dikkat çekmiştir. Özel gereksinim durumlarına yönelik uyarlamalar da önemli bir alt tema olarak öne çıkmakla birlikte, görece daha sınırlı sayıda katılımcı tarafından ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Kültürel içerikli aktiviteler teması da öğretmenler tarafından sıklıkla dile getirilmiş; özellikle sanatsal etkinlikler müziksel etkinliklere kıyasla daha yoğun biçimde ifade edilmiştir. Duygusal gelişimi ve empatiyi destekleyen aktiviteler ise öğretmenlerin çokkültürlü ortamlarda sosyal uyumu güçlendirme amacıyla önem verdiği bir diğer baskın tema olarak belirlenmiştir. Aile katılımını destekleyen etkinlikler ise diğer temalara kıyasla daha sınırlı sayıda katılımcı tarafından dile getirilmiş olmakla birlikte, kültürel bütünleşmeyi destekleyen önemli bir unsur olarak değerlendirilmiştir.

Bu bulgular, öğretmenlerin çokkültürlü sınıf ortamlarında önceliği öğrencinin bireysel özelliklerine ve sınıf içi sosyal-duygusal uyuma verdiklerini; aile katılımı ve kültürel aktarım boyutlarının ise destekleyici fakat ikincil düzeyde ele alındığını göstermektedir.

Tema 1. Aile Katılımını Destekleyen Aktiviteler

Eğitimde okul, öğrenci ve aile üçgeni önem teşkil etmektedir. Özellikle çokkültürlü eğitimde ailelerin kültürel özelliklerini etkileşim halinde olarak sınıfta bulunan diğer çocuklarla paylaşması kültürel farklılıkların nazara verilmesi ve benimsenmesini sağlamaktadır. K98 kodlu katılımcı bu konuyla ilgili düşüncelerini ” *Aile ile iletişim halinde her kültüre ait özel günlerin kutlanmasını sağlayan aktiviteler hazırlanabilir.* ” ifadeleriyle belirtirken, K105 kodlu katılımcı ” *Alan gezileri ve aile sunumları faydalı olabilir.* ”, K130 kodlu katılımcı da ” *Aile ile birlikte kültürlerine ait sunum hazırlanması faydalı olabilir.* ” ifadeleriyle çokkültürlü eğitim ortamında bulunan öğrencilere yönelik aile katılımının sağlandığı aktiviteler faydalı olacağını belirtmişlerdir.

Tema 2. Duygusal Gelişimi ve Empatiyi Destekleyen Aktiviteler

Eğitim faaliyetlerinin amaçlarından biri de çocukların gelişimini desteklemektir. Sınıflarda bulunan farklı kültürden çocukların kendilerini duygusal olarak yeterli hissedebilmesi için empati duygularının gelişmesi sağlanmalıdır ki farklılıklara saygı duyulabilsin. Katılımcılardan K37 kodlu öğretmen adayı ” *Herkesin birbiriyle daha çok empati kurabileceği duygusal olarak destekleyebileceğim aktiviteler hazırlarım.* ” şeklinde fikirlerini sunarken K83 kodlu katılımcı ” *Çokkültürlü eğitimde etkili olabileceğini düşündüğüm çeşitli eğitsel yaklaşımlardan yararlanarak çocukların duygularını tanımalarını, ifade etmelerini ve karşısındaki insanın da duygularını anlayarak empati kurmalarını sağladım.* ” ifadelerini kullanarak çokkültürlü eğitim ortamlarında duygusal gelişimi ve öğrencilerin empati kurma becerilerini destekleyen aktiviteler hazırlamanın gerekliliğini belirtmişlerdir.

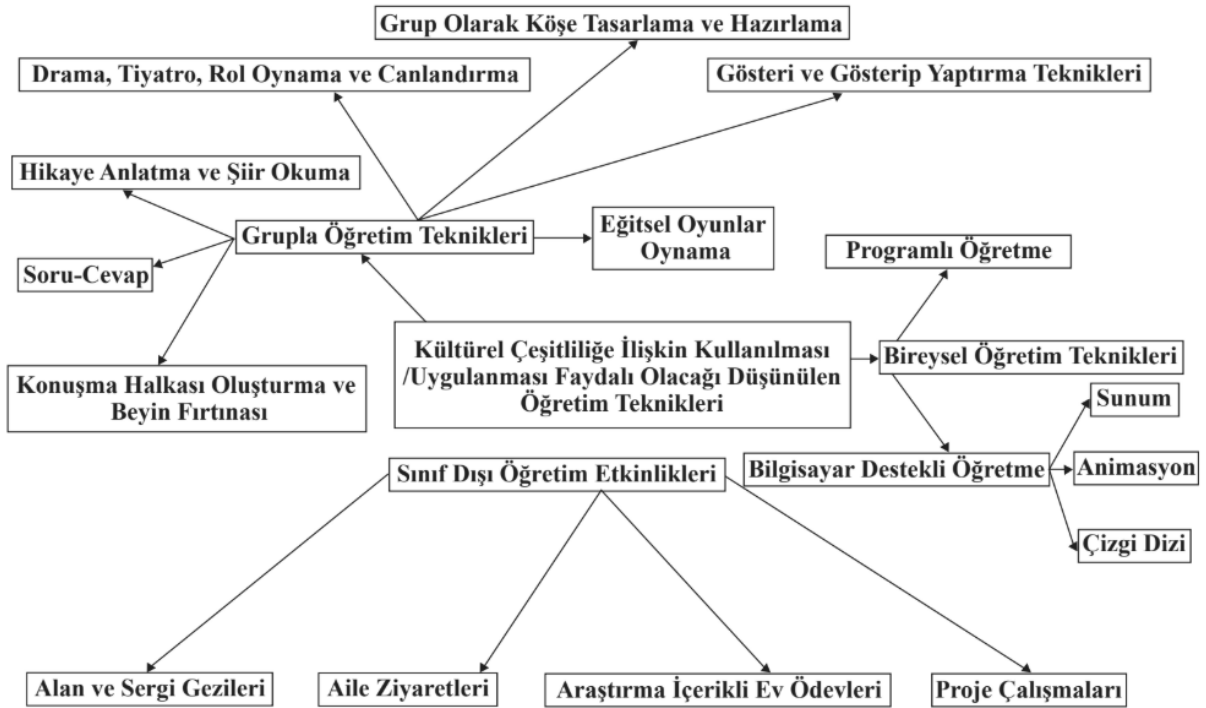
Tema 3. Kültürel İçerikli Aktiviteler

Çokkültürlü eğitimde dikkat edilmesi gereken bir husus da sınıfta bulunan her bir çocuğa ait kültürel yapının işlenmesidir. Bunun için katılımcılardan K13 kodlu öğretmen adayı ” *Her çocuğun kendi kültürüne özel yemek, giyim ile ilgili materyalleri sınıfa getirerek her çocuğun*

farklı kültürde olan arkadaşlarının getirmiş olduğu malzemeleri tanınmasını sağladım ve bununla ilgili aktiviteler yapmaya çalıştım.” sözleriyle, K71 kodlu katılımcı ise “Çocuğun kültürüne ait öncelikle ön bir araştırma yapılması gerekir. O kültüre yönelik etkinlikler yapılmalıdır. Kültüre sahip çocuk sınıf ortamına bir kıyafet, kalem, defter gibi o yörenin özelliğini ve niteliğini temsil edecek bir araç gereç getirmesi istenebilir. Öncelikle çocuğun kendisi anlatması istenir. O kültüre ait diğer bilgiler çocuklara anlatılabilir.” ifadeleriyle kültürel içeriklerin yapılan aktivitelere entegre edilmesi gerekliliğini vurgulamışlardır.

Tema 4. Bireysel Farklılıklara Uygun Aktiviteler

Çokkültürlü eğitimin temelinde farklılıklara saygı ve önyargıdan uzak eğitimin olduğu düşünüldüğünde çocukların bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak aktiviteler hazırlamak hem öğrenciler için hem de eğitim ortamını etkili hale getirmek için birçok fayda sağlamaktadır. Araştırmaya katılan K4 kodlu öğretmen adayı “Öğrencinin içinde bulunduğu çevreye, diline, kültürüne, gelenek ve göreneklerine, bireysel farklılıklarına ve hassasiyetine dikkat ederek aktiviteler hazırlarım. Böylelikle her öğrencime uygun aktivite planlamış olurum.” sözleriyle, K42 kodlu katılımcı da “Anlatılacak konuda verilecek örnekler, kullanılacak materyalin kültürel farklılıklarına ve bireysel farklılıkları gözetenerek dikkat edilmelidir.” ifadeleriyle çokkültürlü eğitim ortamlarında bireysel farklılıklara dikkat ederek aktiviteler hazırlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Şekil 4. “Öğretmen Adayı Olarak, Kültürel Çeşitliliğe İlişkin Hangi Öğretim Tekniklerinin Uygulanmasını/Kullanılmasını Faydalı Bulursunuz?” Sorusuna Verilen Cevapların Analiz Sonuçları

Katılımcılara kültürel çeşitliliğe ilişkin hangi öğretim tekniklerinin faydalı olabileceği sorulmuş alınan cevaplar gruplar öğretim teknikleri, sınıf dışı öğretim teknikleri ve bireysel

öğretim teknikleri olmak üzere üç ana tema oluşturulmuştur. Sınıf dışı öğretim teknikleri aile ziyaretleri, araştırma içerikli ev ödevleri, proje çalışmaları, alan ve sergi gezileridir.

Araştırmaya katılan 133 öğretmenin görüşleri incelendiğinde, kültürel çeşitliliğe ilişkin öğretim teknikleri arasında grupta öğretim tekniklerinin daha yoğun biçimde vurgulandığı görülmüştür. Öğretmenler, farklı kültürel geçmişe sahip öğrenciler arasında etkileşimi artırması ve karşılıklı öğrenmeyi desteklemesi nedeniyle grup çalışmalarını işlevsel bulduklarını ifade etmişlerdir. Sınıf dışı öğretim teknikleri ise özellikle alan ve sergi gezileri ile proje çalışmaları bağlamında öne çıkmış; aile ziyaretleri ve araştırma içerikli ev ödevleri görece daha sınırlı sayıda katılımcı tarafından dile getirilmiştir. Bireysel öğretim teknikleri ise öğrencinin kendi kültürel kimliğini ifade etmesine olanak tanınması bakımından önemli görülmeyle birlikte, diğer iki temaya kıyasla daha dengeli bir dağılım göstermiştir.

Bu bulgular, öğretmenlerin kültürel çeşitliliği desteklemede etkileşim temelli ve deneysel öğrenme süreçlerine öncelik verdiklerini ortaya koymaktadır.

Tema 1. Bireysel Öğretim Teknikleri

Öğretmen adayları kültürel çeşitliliğin desteklenmesi için bireysel öğretim tekniklerinden faydalanabileceklerini belirtmişlerdir. Bireysel öğretim tekniklerini programlı öğrenme ile sunum, animasyon ve çizgi diziden oluşan bilgisayar destekli öğrenme olarak detaylandırmışlardır. K87 kodlu katılımcı *“Kültürlerin özelliklerini içeren eğitici videolardan ve animasyonlardan yararlanılabilir.”* şeklinde görüşlerini ifade ederken K131 kodlu katılımcı da bireysel öğretim tekniklerinden faydalanılacağını belirten *“Öğrencilerden kültürlerine ait ya da istedikleri herhangi bir kültürün özellikleriyle ilgili sunum hazırlaması istenebilir. Sunumlar bilgisayar ortamında olabileceği gibi yöresel kıyafet giyme ve yemek getirme şeklinde de olabilir.”* sözlerini aktarmıştır.

Tema 2. Grupa Öğretim Teknikleri

Eğitim ve öğretim süreçlerinde grupta öğretim teknikleri çocukların gelişimlerini çok boyutlu olarak etkilemektedir. Özellikle sosyal iletişimin kuvvetlendiği grup çalışmalarının çokkültürlü eğitim ortamlarında da kullanılması çocukların aralarında olan etkileşimi arttırdığı gibi farklı kültürel özelliklerin paylaşarak benimsenmesini sağlamaktadır. Katılımcıların belirttiği grupta öğretim teknikleri soru-cevap, konuşma halkası oluşturma, beyin fırtınası, hikâye anlatma, şiir okuma, drama, tiyatro, rol oynama canlandırma, grup olarak köşe tasarlama ve hazırlama, gösteri ve gösterip yaptırma tekniklerini içermektedir. K61 kodlu katılımcı *“Grupa öğretim teknikleri kullanılabilir. Grup etkinlikleri yapılarak farklı kültürden olan çocuklar birbirlerine kendi kültürlerinin nasıl olduğunu anlatabilir ve kendi yörelerine ait olan bilgileri arkadaşlarıyla paylaşabilirler. Grup etkinliklerinde çocukların hepsi aynı etkinliği yaptığı için birbirleriyle iletişim halinde olmaktadır. Bu yüzden de birbirlerini daha iyi tanır.”* ifadeleriyle, K15 kodlu katılımcı *“Drama faydalı olabilir, oyun grupları kurulabilir, küçük gruplar halinde kültür köşeleri oluşturulabilir, beraber şarkı söyleme hikâye, şiir ve masal okuyarak canlandırma etkili olabilir”.* sözleriyle grup çalışmalarının yapılmasının çokkültürlü eğitim ortamlarında faydalı olabileceğini belirtmektedirler.

Tema 3. Sınıf Dışı Öğretim Teknikleri

Çokkültürlülük sınıf içine sığdırılmaması gereken, evrenselliği ile dikkat çekmiş ve hayatın her alanında vurgulanması gereken bir konudur. Öğrencilerin de çokkültürlü eğitimle beraber bakış açılarının genişlemesi ve ufuklarının açılması için sınıf dışı etkinlikler etkili olabilmektedir. K110 kodlu katılımcı *“Uygulamalı çalışmaları geziler düzenleyerek planlarım, örneğin aile ziyaretleriyle çokkültürlü ortamlar için eğitimimi zenginleştiririm. Bu öğrencilerimin çokkültürlülük bakış açısını zenginleştirir.”* ifadeleriyle, K53 kodlu öğretmen adayı ise *“Alan gezileri düzenlerim, aile katılımı teşvik ederim, çocuklarımı müzelere ve*

düzenlenen yöresel etkinliklere götürürüm. Götürdüğüm yöresel etkinlikle ilgili çocukların dikkatini çeken farklılıkları paylaşmasını isterim". sözleriyle, çokkültürlü eğitimde alan gezilerinin ve sınıf dışı etkinliklerin gerekliliğini vurgulamışlardır.

3. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik öz değerlendirmeleri incelenmiş, ders içeriklerinin hazırlanması, planlanması ve uygulanmasında dikkat edilmesi gereken hususlar ile hangi öğretim tekniklerinin kullanılabilmesine dair görüşleri ortaya konmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular, hem nicel veriler hem de nitel veriler ışığında değerlendirilerek alanyazındaki benzer ve farklı çalışmalarla karşılaştırılmıştır.

Öğretmen adaylarının ölçekten elde ettikleri ortalama puanlar, genel anlamda çokkültürlü eğitime karşı olumlu bir tutum sergilediklerini, öğretim sürecinde kendilerini yeterli gördüklerini ancak bilgi boyutunda eksiklik yaşadıklarını göstermektedir. Bu bulgu, öğretmen adaylarının pratikte farkındalığa sahip olduklarını fakat kuramsal bilgi yönünden desteklenmeye ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Benzer şekilde Demircioğlu ve Özdemir (2014) pedagojik formasyon alan öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime ilişkin olumlu tutum sergilediklerini, ancak uygulama ve bilgi boyutunda yetersizlikler yaşadıklarını vurgulamaktadır. Ek olarak, Karakaş ve Erbaş (2018) yaptıkları araştırmada öğretmen adaylarının çokkültürlü deneyimlerinin artırılmasının tutumlarına olumlu katkı sağlayacağını dile getirmişlerdir. Özbilen ve arkadaşlarının (2020) öğretmenlerin çokkültürlülük algılarını inceledikleri araştırmada, öğretmenlerin çokkültürlülüğe yönelik tutumlarının genel olarak olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Polat'ın (2009) çalışması da öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik kişilik özelliklerinin olumlu olduğunu, fakat programlarda bu konuyu destekleyecek derslerin yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Araştırmamızda ulaşılan bulgular, literatürdeki bu sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Kitap okuma durumuna göre ölçek sonuçları incelendiğinde, kitap okuyan öğretmen adaylarının çokkültürlülüğe ilişkin tutum puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu, okuma deneyiminin bireylerin farkındalık ve duyarlılık düzeyini artırdığını göstermektedir. Karadağ ve Özden (2020) tarafından yapılan çalışmada da öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime dair yeterliklerinin geliştirilmesinde ders içerikleri ve kaynak okumanın etkili olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla kitap okumanın, bireylerin farklılıklara saygı geliştirmesinde ve olumlu tutum sergilemesinde önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Buna karşın, seminer ve konferansa katılım durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmaması, uygulamaların nicelik ve nitelik açısından yetersiz olabileceğini düşündürmektedir. Strickland'ın (2018) çalışmasında da öğretmenlerin çokkültürlü yeterliklerinin geliştirilmesinde süreklilik arz eden eğitim faaliyetlerinin önemi vurgulanmaktadır. Bu noktada öğrencilerin kısa süreli veya sınırlı sayıda seminere katılmış olmaları, anlamlı bir fark yaratmamış olabilir. Nitel bulgular öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik öz değerlendirmelerinde önemli temalara işaret etmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu, ders içeriklerinin bireysel farklılıklara duyarlı hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Bu sonuç, Danacı ve arkadaşlarının (2016) erken çocukluk öğretmenleriyle yaptığı araştırmada öğretmenlerin farklılıklara duyarlılığı önemli bir değer olarak gördükleri bulgusuyla örtüşmektedir. Benzer şekilde Yusof ve arkadaşları (2015), çokkültürlü sınıflarda bireysel farklılıklara odaklanılmasının çocukların sosyal uyumlarını artırdığını vurgulamaktadır. Araştırmamızda öğretmen adaylarının da bu farkındalığa sahip olmaları, gelecekte sınıf ortamında daha kapsayıcı yaklaşımlar sergileme potansiyeline işaret etmektedir. Evrensellik temasına dair bulgular, adayların ders içeriklerinin evrensel değerleri yansıtması gerektiğini düşündüklerini göstermektedir. Bu, Starkey'nin (2021) çokkültürlü vatandaşlık eğitiminin küresel ölçekte barış ve uyumun tesisine katkı sunduğu yönündeki vurgusuyla örtüşmektedir.

Öğretmen adaylarının evrensel bir bakış açısını öne çıkarması, sadece yerel farklılıkları değil küresel ölçekte çeşitliliği tanımanın önemsendiğini göstermektedir.

Katılımcıların empati ve iletişim becerilerini öne çıkarması, çokkültürlü eğitimin sosyal boyutunu yansıtmaktadır. Han ve Thomas'ın (2010) çalışmasında da öğretmenlerin empati kurma becerisinin öğrenciler arası etkileşimi güçlendirdiği ve sosyal uyumu artırdığı belirtilmektedir. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının empatiyi vurgulamaları, eğitim sürecinde çokkültürlülüğün sadece bilgi aktarımı değil aynı zamanda sosyal becerilerle desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Araştırmada değerler eğitimi ve ahlaki ilkelere yapılan vurgu, Banks'ın (1993) çokkültürlü eğitimin temel boyutlarından biri olarak önyargıların azaltılması ve etik değerlere dayalı bir yaklaşım geliştirilmesi gerektiği görüşüyle uyumludur. Öğrencilerin ahlaki değerlere odaklanması, çokkültürlü eğitimin bireyleri sadece akademik açıdan değil toplumsal sorumluluk yönünden de geliştirmesi gerektiğini göstermektedir.

Öğrenci katılımı ve geri bildirim önemsenmesi, öğretmen adaylarının aktif öğrenmeyi benimsediklerini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, Gorski'nin (2010) çokkültürlü okul dönüşüm aşamalarında öğrenci katılımının ve demokratik sınıf ikliminin kritik rol oynadığı vurgusuyla örtüşmektedir. Öğretmen adaylarının bu yöndeki görüşleri, çokkültürlü eğitimin başarıyla uygulanabilmesi için öğrenci merkezli stratejilerin gerekliliğini göstermektedir. Dil ve ifade temasında elde edilen bulgular, öğretmenlerin kullandıkları dilin kapsayıcı ve ötekileştirmeyen bir yapıda olması gerektiğine işaret etmektedir. Sanders ve arkadaşlarının (2019) çalışmasında da kültürel açıdan duyarlı materyallerin ve dil kullanımının sınıf içi iklimi olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir. Katılımcıların bu vurgusu, dilin çokkültürlü eğitimde yalnızca iletişim aracı değil aynı zamanda kapsayıcılığın bir göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır.

Etkinlik ve materyal çeşitliliği temasına ilişkin bulgular ise öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitimin uygulamada zenginleştirici materyallerle desteklenmesi gerektiğini düşündüklerini göstermektedir. Bu sonuç, Abdullah'ın (2009) çokkültürlü eğitimde çeşitliliğin eğitim materyallerine yansıtılmasının öğrencilerin kültürel farkındalığını artırdığı bulgusuyla paraleldir. Ders planı ve aktiviteler açısından öğretmen adaylarının aile katılımını vurgulamaları da dikkat çekicidir. Phoon ve arkadaşları (2013), Malezya'da çokkültürlü erken çocukluk eğitiminde aile katılımının yetersiz olmasının önemli bir sorun oluşturduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada öğretmen adaylarının aile katılımına önem vermeleri, kültürel çeşitliliğin ailelerle iş birliği içinde desteklenmesi gerektiğini göstermektedir.

Öğretim teknikleri açısından öğretmen adaylarının bireysel, grup ve sınıf dışı teknikleri önermeleri, çokkültürlü eğitimin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini göstermektedir. Grupla öğretim tekniklerinin öne çıkması, işbirlikçi öğrenmenin kültürlerarası etkileşimi artırdığına dair literatürdeki bulgularla uyumludur (Banks & Banks, 1995; Clark, 2002). Ayrıca sınıf dışı etkinliklerin vurgulanması, Ukpokodu'nun (2003) çokkültürlü eğitimin sınıfla sınırlı kalmaması gerektiğine dair önerisiyle örtüşmektedir.

Çokkültürlü eğitim, farklı ırk ve etnik kökene sahip bireylere ve kendi kültürlerine saygı duymayı teşvik ederek sosyal uyumu destekleyen, aynı zamanda ırksal barışın sürdürülmesine katkı sağlayan önemli bir eğitim yaklaşımıdır. Bu bağlamda çokkültürlü eğitimin yalnızca bir öğretim yöntemi değil, toplumsal barış ve demokratik yaşamın inşasında da temel bir unsur olduğu görülmektedir. Çalışmadan elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının özellikle bilgi boyutunda eksiklikler hissettiklerini ortaya koymuş, buna paralel olarak çokkültürlü eğitime ilişkin ders, etkinlik ve uygulamalara ihtiyaç duyduklarını göstermiştir. Bu nedenle, ileride yapılacak çalışmaların literatürdeki boşlukları dolduracak biçimde planlanması, hem kuramsal hem de uygulamaya dönük katkılar sağlayacaktır.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, çokkültürlü eğitimin daha etkili yürütülebilmesi için çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Öncelikle, sınıf ortamlarında bütünsel bir

yaklaşımın benimsenmesi ve öğrencilerin empati, açıklık ve saygı gibi temel sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik farklı ve yaratıcı stratejilerin uygulanması önemlidir. Bu noktada, kültürel köşeler oluşturulması, sınıf dekorasyonlarının çeşitliliği yansıtacak biçimde düzenlenmesi, farklı kültürlere ait kitaplar, resimler, müzik aletleri ve günlük yaşam materyallerinin ders içeriklerine entegre edilmesi önerilmektedir. Böylece öğrenciler yalnızca bilgi düzeyinde değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal boyutta da çokkültürlülüğü deneyimleme fırsatı bulacaktır.

Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim sürecindeki belirleyici rolleri göz önüne alındığında, onların geniş bir yelpazede bilgi, beceri ve olumlu tutum geliştirmeleri kritik bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, üniversitelerde öğretmen adaylarına yönelik çokkültürlü eğitimi merkeze alan derslerin açılması, seçmeli değil zorunlu ders niteliğinde sunulması ve öğrencilerin bu alana ilişkin okuma, araştırma ve uygulamalara yönlendirilmesi önerilmektedir. Öğrencilerin çokkültürlülüğü içeren kitaplar okumalarının teşvik edilmesi, kültürler arası farklılıkları deneyimleyebilecekleri projelerle desteklenmeleri de öğretmen adaylarının farkındalıklarını artıracaktır.

Bunun yanında, çokkültürlü eğitimle ilgili program, etkinlik ve seminerlerin belirli aralıklarla düzenlenmesi, öğrencilerin akademik süreçlerde bu konuda daha bilinçli ve donanımlı hale gelmelerini sağlayacaktır. Üniversiteler bünyesinde düzenlenecek kongreler, çalıştaylar ve konferanslar, öğretmen adaylarının güncel tartışmaları takip etmelerine ve çokkültürlü eğitim konusundaki uygulamaları geliştirmelerine katkı sunacaktır. Böylelikle hem bireysel hem de kurumsal düzeyde farkındalık artacak, öğretmen adaylarının profesyonel yeterlikleri desteklenecektir.

Sonuç olarak, bu çalışma çokkültürlü eğitime yönelik hem bireysel hem de kurumsal düzeyde ihtiyaçların varlığını ortaya koymuştur. Çokkültürlü eğitim yalnızca farklılıkların tolere edilmesini değil, aynı zamanda bu farklılıkların bir zenginlik olarak değerlendirilmesini öngörmektedir. Bu doğrultuda önerilerin hayata geçirilmesi, öğretmen adaylarının bilgi, beceri ve tutumlarının geliştirilmesine, sınıflarda daha kapsayıcı öğrenme ortamlarının oluşturulmasına ve toplumsal düzeyde daha barışçıl bir iklimin inşasına katkı sağlayacaktır.

Etik Kurul İzni/ Ethics Committee Approval Certificate: İstanbul Aydın Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 12.12.2023 tarih ve 2023-12 sayılı yazısı ile etik açıdan uygun görülmüştür. / *It was deemed ethically appropriate with the letter dated 12.12.2023 and numbered 2023-12 of İstanbul Aydın University Rectorate Ethics Committee.*

Etik Beyanı/ Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / *It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to during the preparation of this study and that all studies used as references are listed in the bibliography.*

Etik Bildirim/Ethics Notification: info@esosder.org

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı/ Declaration of the contribution rate of the researchers: Birinci yazar % 50, ikinci yazar % 30, üçüncü yazar %20 oranında katkı sağlamıştır. / *The first author contributed 50 %, the second author 30%, the third author 20 %.*

Çıkar Çatışması Beyanı/ Declaration of conflict of interest: Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır. / *There is no potential conflict of interest in this study.*

Yapay Zekâ Kullanımı /Use of Artificial Intelligence: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zekâ tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir. / *No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content of the study was produced by the author(s) in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.*

Kaynakça

- Abdullah, A. C. (2009). Multicultural education in early childhood: Issues and challenges. *Journal of International Cooperation in Education*, 12(1), 159-175.
- Ameny-Dixon, G. M. (2004) Why multicultural education is more important in higher education now than ever: a global perspective, *International Journal of Scholarly Academic Intellectual Diversity Vol 6, (1) pp1-12.*
- Aydın-Çakır, A., & Türkeş- Kılıç, S. (2021). Bilimsel çalışmalarda karma yöntem nasıl kullanılır?. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (42), 1-15. <https://doi.org/10.30794/pausbed.802568>
- Banks, J. A. (1993). Multicultural education: Historical development, dimensions, and practice. *Review of research in education*, 19, 3-49. <https://doi.org/10.2307/1167339>
- Banks, J. A. & Banks, A. M. (1995) Equity Pedagogy: An Essential Component of Multicultural Education Theory into Practice, Vol. 34, No. 3, Culturally Relevant Teaching (Summer, 1995), pp. 152-158. <https://doi.org/10.1080/00405849509543674>
- Banks, J.A. (2001). Approaches to multicultural curriculum reform. In *Multicultural education: Issues and perspectives*, 4th ed., ed. J.A. Banks and C.M. Banks, 225–46. New York: Wiley
- Büyüksahin-Çevik, G., Güzel-Yüce, S. & Yavuz, G. (2016). Öğretmen Adayları için Çok Kültürlü Eğitime Duyarlılık Ölçeği. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 25, Sayı 3*, 103-116.
- Çevik, G. B., Yüce, S. G., & Yavuz, G. (2016). Öğretmen adayları için çok kültürlü eğitime duyarlılık ölçeği: bir geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(3), 103-116.
- Cırık, G. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 34, 27-40.
- Clark, C. (2002). Effective multicultural curriculum transformation across disciplines. *Multicultural Perspectives*, 4(3), 37-46. https://doi.org/10.1207/S15327892MCP0403_7
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2021). Araştırma tasarımı. *Nobel Yayıncılık*.
- Danacı, M. Ö., Eran, N., Çetin, Z., Pınarcık, Ö., & Bahtiyar, M. (2016). The preschool teachers' attitudes about education of multiculturalism. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 3(2), 73-86.
- Demircioğlu, E., & Özdemir, M. (2014). Pedagojik formasyon öğrencilerinin çok kültürlü eğitime yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(1), 211-232. <https://doi.org/10.12984/eed.22924>
- Elias, A., & Mansouri, F. (2023). Towards a critical transformative approach to inclusive intercultural education. *Journal of multicultural discourses*, 18(1), 4-21. doi:<https://doi.org/10.1080/17447143.2023.2211568>
- Erbaş, Y. H. (2019). A qualitative case study of multicultural education in Turkey: Definitions of multiculturalism and multicultural education. *International Journal of Progressive Education*, 15(1), 23-43.

- Erbaş, Y. H. (2023). Lisans düzeyinde çokkültürlü eğitim dersinin öğretmen adaylarının tutumlarına ve görüşlerine etkisinin değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 12(1), 222-236.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to Design and Evaluate Research in Education* (7th Ed.). New York: McGraw-Hill.
- Gorski, P. C. (2010). Stages of multicultural school transformation. *EdChange*. Retrieved.
- Görmez, E. (2019). Sosyal bilgiler dersini almış ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı konusundaki görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(5), 2077-2088. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3315>
- Han, H. S., & Thomas, M. S. (2010). No child misunderstood: Enhancing early childhood teachers' multicultural responsiveness to the social competence of diverse children. *Early Childhood Education Journal*, 37, 469-476. <https://doi.org/10.1007/s10643-009-0369-1>
- Işıkçı, H., & Köç, A. (2018). Ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı değerini edinimleri ve yabancı uyruklu öğrencilerle uyum becerileri. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 1(1), 38-51.
- Işıkçı Başkaya, G., Alisinanoğlu, F., Demircan, H. Ö., & Tahta, F. (2020). Erken çocukluk dönemi öğretmenlerinin çok kültürlülüğe dair bakış açıları ve uygulamaları üzerine bir inceleme. <https://10.24130/eccd-jecs.1967202042223>
- Karadağ, Y., & Özden, D. Ö. (2020). Çokkültürlü eğitim ortamlarına geleceğin sosyal bilgiler öğretmenlerini hazırlamak: Öğretmen adaylarının çokkültürlü yeterlikleri. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 39(2), 179-201. <https://doi.org/10.7822/omuefd.764913>
- Karakaş, H., & Erbaş, Y. H. (2018). Öğretmen adaylarının çokkültürlü deneyimleri ve (Türkiye'deki) kültürel ve sosyal gruplara yönelik düşünceleri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 59-81.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (18. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım.
- MacPhee, D., Oltjenbruns, K. A., Fritz, J. J., & Kreutzer, J. C. (1994). Strategies for infusing curricula with a multicultural perspective. *Innovative Higher Education*, 18, 289-309.
- Makoelle, T. M. (2018). Multiculturalism through transformative teaching and learning approaches. *Integrating Multicultural Education Into The Curriculum For Decolonisation*, 61-72.
- Merriam, S. B. (2013). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. Jossey-Bass.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An Expanded Sourcebook*. Sage. Thousand Oaks, CA
- Özbilen, F. M., Canbulat, T., & Hamurcu, H. (2020). Öğretmenlerin çokkültürlülük algıları ile sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(4), 1867-1881. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.4142>
- Phoon, HS, Abdullah, MNL & Abdullah, AC (2013). Çok kültürlü erken çocukluk eğitimi: Malezya'daki uygulamalar ve zorluklar. *Avustralya Eğitim Araştırmacısı*, 40 , 615-632.
- Polat, S. (2009). Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime yönelik kişilik özellikleri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1(1).

- Polat, S. (2012). Okul müdürlerinin çok kültürlülüğe ilişkin tutumları. Hacettepe üniversitesi eğitim fakültesi dergisi, 42(42), 334-343.
- Rosado C. (2010). What makes a school multicultural? Department of Urban Studies. Philadelphia: Eastern University
- Sanders, K. E., Molgaard, M., & Shigemasa, M. (2019). The relationship between culturally relevant materials, emotional climate, ethnic composition and peer play in preschools for children of color. *Journal for Multicultural Education*, 13(4), 338-351. <https://doi.org/10.1108/JME-02-2019-0014>
- Schoorman, D., & Bogotch, I. (2010). Moving beyond ‘diversity’to ‘social justice’: the challenge to re-conceptualize multicultural education. *Intercultural Education*, 21(1), 79-85. <https://doi.org/10.1080/14675980903491916>
- Starkey, H. (2021). Classroom counternarratives as transformative multicultural citizenship education. *Multicultural Education Review*, 13(3), 229-244.
- Strickland, D. L. (2018). Factor relating to the multicultural efficacy and attitudes of teachers (Unpublished doctoral dissertation). Georgia Southern University, Statesboro.
- Teddlie, C. & Tashakkori, A. (2003). The past and future of mixed methods research: From data triangulation to mixed model designs. *Handbook of mixed methods in social and behavioral research*, 671-701.
- Tunalı, S. B., Gözü, Ö. & Özen, G. (2016). Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılması “karma araştırma yöntemi”. *Kurgu*, 24(2), 106-112.
- Ukpokodu, O. N. (2003). Teaching multicultural education from a critical perspective: Challenges and dilemmas. *Multicultural Perspectives: An Official Journal of the National Association for Multicultural Education*, 5(4), 17-23. https://doi.org/10.1207/S15327892MCP0504_4
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri [Qualitative research methods in the social sciences]*. Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yusof, N. M., Abdullah, A. C., & Ahmad, N. (2015). Multicultural education practices in Malaysian preschools with multiethnic or monoethnic environment. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 1(1). <http://dx.doi.org/10.18415/ijmmu.v1i1.7>